

A HIBA

Köztudomású, hogy a népszerű regényeket a televízió — több kevesebb sikerrel — szereti képernyőre vinni. Az se titok, hogy a tévézőző szívesen gyönyörködik végig foteljében ülve, a másutt, másokkal megtörtént bűntényeket. Így hát csak üdvözölni lehet a Televízió dramaturgiájának azt a szerencsés ötletét, hogy a görög Antonisz Szamarakis *A hiba* című, nálunk is megjelent nagyszerű regényéből Horváth Z. Gergey forgatókönyve alapján és rendezésében tévéfilmet készített.

Az 1965-ben, még az ezredsek uralma előtt, megjelent regény a fasiszta politikai rendőrség gépezetét mutatja be. *A hiba* sikerének titka mégsem abban keresendő, hogy egy szabadságáért küzdő, görög antifasiszta írta, hanem abban, hogy a szerző nemcsak igaz ember, de jó művész, tehetséges író. Szamarakisz kisregénye elbűvölő olvasmány. Egyszerű, pátozzatlan. Olyan politikai krimi, amit valami bűbáj, valamiféle köznapi poézis leng körül.

A képernyőről ez a varázslat eltűnik, nyoma sincs, mintha egy láthatatlan kéz letörölte volna. Ne köntörfalazzunk: dramaturgiai bűntény történt. Megölték egy regényt.

Pedig a filmben *látólag* mindaz megtörténik, elhangzik, amit az író megírt. Sorra meg elevenednek a szereplők: a Főnök, a Kihallgató, a Menedzser (a

rendszer odaadó hívei, az NBO nevű titkosrendőrség emberei) és a Sportkávészós néven szereplő „békeszerető athéni polgár”: a gyanúsított. A szereposztás (Kozák András, Lukács Sándor, Garas Dezső) éppoly hibátlan, akár csak a Nemzetbiztonsági Iroda (NBO) terve a regényben és a filmben. A titokzatos Terv célja, hogy egy rokonszenves, a Sportkávészóban üldögélő, és hanyagul kis köröket firkáló fiatalemberre rábizonyítsák: a Rendszer ellensége.

A Főnök utasítását követve a Kihallgatónak és a Menedzsernek becézett hekusok — egy hosszú autótút alatt —

emberi álarcot öltenek; úgy tesznek, mintha könnyed, jópofa, velük egykorú foglyukhoz hasonló fiatal emberek volnának. Haverkodnak a gyanúsítottal, még fenyegetéseik is viccesek, a bánásmód pedig egyenesen gyöngéd, érzelmes. Így írja elő viselkedésüket a Terv. Az akció mégsem sikerül, mert az út végén kiderül, hogy a Kihallgatónak, aki ragyogóan alakítja előírt szerepét, nemcsak megjátszott, de valóságos emberi érzései is vannak. A megjátszott barátságból igazi vonzalom születik észrevétlenül, ellenőrizhetetlenül és a Tervvel szöges ellentétben. Fo-

Garas Dezső, Lukács Sándor és Piróth Gyula

Kozák András és Lukács Sándor

goly és börtönöre között a láthatatlan fal leomlik. Valami összeköti őket, amivel az NBO nem számolt. „Hiba van a Tervben, a Rendszerben”... Ez a hiba „lopva terjed mindenüvé, és bizonytalanná teszi azt is, amit eddig biztosnak és bizonyosnak hittünk, egy hiba valahol körülöttünk, valahol mibenlünk” — ezeket gondolja a Kihallgató a dráma döntő pillanatában — ami a halál pillanata is. Közben revolverrel a kezében azért könyörög a szökést megkísérlő foglyának — a barátjává lett gyanúsítottak —, hogy meneküljön, mentse az életét.

„Menekülj, mert lövök!” A fogoly a Nemzeti Nagyszálló párkányáról hipnotizáltan néz a rámeredő revolvercsőre. Nem mozdul, nem igyekszik a tüzlétra felé, mereven bámulja a másikat, a barátjává lett Kihallgatót. félti őt, mert tudja, ugyanolyan

életveszélyben van az ablak mögött, mint ő, itt az ablakon kívül, a keskeny párkányon.

A Rendszer híve és ellensége együtt buknak — egyikőjük a belépő Menedzser golyójától találva, másik a hihetetlen fordulattól, zavaros érzéseitől elgyengülve, egyensúlyát veszelve, — a mélybe.

A könyvben átéljük a fiatal emberekben végbemenő pszichológiai drámát. De a tévénk előtt ülve értetlenül és unottan meredünk a képernyőre. Nem értjük a tragikus fordulatot: egy revolverrel hadonászó, kétségbeesett, megzavarodott titkosrendőrt látunk csupán, a Rendszer hívét, akit magával ránt a pusztulásba a Rendszer ellensége. A film végső kockáin együtt fekszenek a Nemzeti Nagyszálló udvarának kőkockáin: bűnös és ártatlan, üldözö és üldözött.

A regényt is mellékelni kellett volna az adáshoz, abból megtudhatjuk, amit a filmből nem: a letartóztatott valóban antifasiszta ellenálló volt, s azért nem szökött meg a szabadságigüzű közös sétákon, mert ez a „bűnössége” bevallása lett volna. Ezenkívül benne is kialakult valami emberi rokonszenv a kísérője iránt. Nem akarta bajba taszítani az utolsó pillanatig, amikor menekült — és mégsem menekült, hanem bémultan bámult a barátáá vált ellenség pisztolycsővére.

Kár, hogy a tévéfilm készítői kicsit úgy bántak velünk nézőkkel, mintha mi is az NBO emberei volnánk, akikkel tilos közölni a teljes igazságot. Mivel adó-sak maradtak a pszichológiai indoklással, a tragikus szituációt izgalommentessé és hihetlenné sterilizálták.

MAGORI ERZSÉBET